

18. High impact crimes: profielen van plegers en kansen voor de aanpak

Vermogensdelicten met een geweldscomponent gelden als high impact crimes (HIC). Naast aandacht voor het slachtoffer en preventie in de vorm van publiek-private samenwerking, vormen een informatiegestuurde aanpak en versterking van heterdaadkracht¹ de hoofdlijnen van de aanpak van HIC. Dit maakt kennis over het daderprofiel van HIC-plegers en hun modus operandi belangrijk. Deze aspecten komen in dit artikel aan bod.

1 Dader- en delictprofiel

Vermogensdelicten met een geweldscomponent staan ook wel bekend als zogenaamde GWOS-feiten: gewelddadige woninginbraken, overvallen en straatroven. Deze feiten staan ook wel bekend als HIC-feiten.² Meer recent is de term 'nieuwe veelpleger' gemunt om personen die zich (herhaaldelijk) schuldig maken aan GWOS-feiten te duiden.³ Deze term is vanaf 2010 in zwang gekomen⁴ en suggereert dat sprake is van een generatie veelplegers die op specifieke kenmerken verschilt van de tot dan toe bekende veelplegers. Verkennend onderzoek laat zien dat deze groep inderdaad verschilt op demografisch vlak, het type delicten, de wijze waarop deze worden gepleegd en achterliggende psychosociale problematiek. Veelplegers in het begin van de 21ste eeuw bestonden met name uit volwassen (autochtone) mannen die (kleine) vermogenscriminaliteit plegen om in hun verslaving

aan alcohol en/of drugs te voorzien.⁵ Tegenwoordig gaat het daarentegen om allochtonen – en dan met name Marokkanen – tussen de 12 en 24 jaar die zich explicieter richten op delicten met financieel gewin (waaronder ook drugs- en mensenhandel). Bovendien is deze dadergroep ook buiten de eigen woonplaats en/of regio zeer actief, worden delicten niet alleen maar in wisselende samenstelling gepleegd en worden contrastrategieën gehanteerd om het opsporingsproces te frustreren. De impact van deze delicten is hoog; hierbij kan onder andere een rol spelen dat deze groep delinquenten weinig slachtofferbesef en empathisch vermogen heeft. Sommigen van hen groeien door richting de midden- of zware criminaliteit of hebben deze intentie. Het is de vraag in hoeverre sprake is van (andere) psychosociale problematiek: deze dadergroep probeert actief uit het zicht van hulpverlenende en andere instanties te blijven en zwijgt tijdens het verhoor, waardoor achtergrondinformatie over deze dadergroep beperkt is en veroordelingen – zonder sterk ondersteunend bewijsmateriaal – lastiger te realiseren zijn. Met name dit laatste maakt het lastig om personen binnen deze dadergroep formeel als veelpleger (meer dan tien antecedenten) te kunnen aanmerken en, in het verlengde daarvan, de omvang van het delictgedrag van deze groep cijfermatig te onderbouwen.⁶

- 1 Het vermogen om kort na het plegen van een delict tot aanhouding van de dader(s) over te kunnen gaan.
- 2 Naast deze delicten kunnen geweldsdelicten (met i.h.b. uitgaansgeweld, homofoob geweld, kindermishandeling en huiselijk geweld) als HIC worden aangemerkt. De focus van onderhavig artikel ligt echter op de vermogensdelicten die als HIC gelden.
- 3 T. van Ham, B. Bremmers & H. Ferwerda, *Wisseling van de wacht. Een verkennend onderzoek naar een nieuw type veelpleger*, Arnhem: Bureau Beke 2014, p. 20.
- 4 J. Rensen, 'Nieuwe veelpleger komt steeds beter in vizier', *Korpskrant Regiopolitie Haaglanden* 2010.

- 5 P. Versteegh, J. Janssen & W. Bernasco, 'Beginners, doorstromers en veelplegers. Carrièrecriminaliteit in de politieregio Haaglanden', *Tijdschrift voor Criminologie* 2003, p. 127-139.
- 6 Van Ham, Bremmers & Ferwerda, a.w. (2014), p. 54.

2 Kansen voor de aanpak

De term ‘veelpleger’ sluit aan bij de gedachte dat de (strafrechtelijke) aandacht met name zou moeten uitgaan naar personen die zich structureel schuldig maken aan het plegen van strafbare feiten. Deze gedachte wordt onderbouwd door Nederlandse en internationale onderzoeken die aantonen dat een klein deel van alle delinquenten verantwoordelijk is voor een relatief groot deel van de geregistreerde criminaliteit.⁷ Uit het dader- en delictprofiel kan worden afgeleid dat sprake is van een groep delinquenten die zich veelvuldig schuldig maakt aan vermogensdelicten (met geweld), maar desalniettemin een relatief beperkt aantal antecedenten heeft. Kansen voor de aanpak bestaan dan ook uit een informatiegestuurde aanpak en het verstoren van mogelijkheden om illegaal verkregen goederen door te verkopen (heling).

2.1 Informatiegestuurde aanpak

Binnen de informatiegestuurde aanpak is (de vertaling van) kennis over zowel daders als hun modus operandi van belang. We behandelen deze aspecten hierna.

In de praktijk blijken er vooralsnog verschillende werkwijzen te worden gehanteerd om personen die tot een nieuwe generatie veelplegers behoren, in beeld te krijgen. De ene werkwijze leunt sterker op straatinformatie, terwijl andere werkwijzen breed of gericht zoeken naar aanknopingspunten in de politieregistratiesystemen. De ervaring leert dat een op GWOS-feiten gerichte zoekslag in de politiesystemen (*query*) het meeste effect sorteert. Wel is daarbij van belang dat niet zozeer strafvervolgning voor deze feiten een selectiecriteria vormt, maar de frequentie van aanhouding en in verzekeringstelling voor deze feiten. Informatie over gedragskenmerken (zie paragraaf 1) kan vervolgens worden benut om een gerichtere selectie te maken. Met het oog op een eenduidige landelijke persoonsgerichte aanpak is het overigens wel wenselijk om deze criteria te objectiveren. Vraagpunten zijn bijvoorbeeld hoe (wisselende) samenwerkingsverbanden kunnen worden gedefinieerd en vastgesteld en op basis waarvan kan worden gesproken van een (onverklaarbare) luxe levensstijl.⁸ In het kader van een informatiegestuurde aanpak is het eveneens van belang om aandacht te schenken aan post-

delictgedrag. Onder postdelictgedrag valt dat gedrag dat daders direct na het plegen van een delict vertonen. Kennis over postdelictgedrag kan bijdragen aan het versterken van de heterdaadkracht (lees: het betrappen van personen op heterdaad).⁹ Kennis op dit gebied is (vrijwel) niet aanwezig, terwijl kennis over de voorbereiding (gereedschap, vluchtroute, vluchtmiddel, voorverkenning) en uitvoering (communicatie, vervoer, schuilplaatsen) kan bijdragen aan de aansturing van eenheden richting een plaats delict en/of het afsluiten en monitoren van toegangswegen. Een belangrijk element is, naast het postdelictgedrag direct na het delict, het postdelictgedrag op de lange termijn. In dit kader is de onverklaarbare luxe levensstijl die met het buitgemaakte geld wordt gefinancierd een aangrijpingspunt voor de aanpak.¹⁰

2.2 Digitaal Opkopersregister (DOR)

Omdat buitgemaakte goederen (telefoons en andere elektronica, scooters, sieraden enzovoort) moeten worden (door)verkocht, vormt de aanpak van heling ook een kans voor de aanpak.¹¹ In dit kader is het Digitaal Opkopersregister (DOR) noemenswaardig. Opkopers zijn reguliere handelsorganisaties die zich bezighouden met de in- en verkoop van tweedehands goederen. Opkopers hebben op basis van artikel 437 Sr een wettelijke registratieplicht ten aanzien van ingekochte goederen. Zij moeten de datum van verkrijgen van het goed, een zo specifiek mogelijke omschrijving van het goed, de aankoopprijs en de naam en het adres van de aanbieder van het goed registreren.¹²

Met het bijhouden van een deugdelijke registratie kunnen opkopers een belangrijke bijdrage leveren aan het bestrijden van heling. Tot 2011 vond de verplichte registratie uitsluitend op papier plaats. In dat jaar heeft de politie in de vorm van het DOR een digitale variant ontwikkeld. Dit biedt een opkoper de mogelijkheid om automatisch, aan de hand van het serienummer van een goed, te controleren of dit is gestolen (een *match*). Wanneer dit het geval is, ontvangt de politie automatisch een melding. Uit trimesterrapportages blijkt dat het DOR tot een aanzienlijk aantal matches heeft geleid. Hierdoor kunnen niet alleen criminelen (helers, overvallers,

7 Van der Helm e.a. (2008:2) verwijzen bijv. naar M.E. Wolfgang, R.M. Figlio & T. Selin, *Delinquency in a birth cohort*, Chicago: University of Chicago Press 1972, M.E. Wolfgang, T.P. Thornberry & R.M. Figlio, *From boy to man, from delinquency to crime*, Chicago: University of Chicago Press 1978, T.E. Moffitt, 'Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior. A developmental taxonomy', *Psychological Review* 1993, p. 674-701 en D.P. Farrington et al., *Criminal careers up to age 50 and life success up to age 48. New findings from Cambridge Study in Delinquent Development*, London: Home Office 2006.

8 Van Ham, Bremmers & Ferwerda, a.w. (2014), p. 55-56.

9 Er wordt gesproken van heterdaad wanneer ontdekking van het strafbare feit plaatsvindt tijdens het begaan daarvan of terstond nadat het is begaan (art. 128 Sv).

10 A. van Wijk & T. Appelman, *Heterdaadgedrag van overvallers. Een terreinverkenning van pre- en postdelictgedrag*, Arnhem: Bureau Beke 2014, p. 17.

11 B. Rovers, 'Als de goudduivels langskomen. Overvallen op juweliers', *Justitiële Verkenningen* 2011, nr. 3, p. 21-32 en D. van de Mheen & P. Gruter, *Helingpraktijken onder de loep. Impressies van helingcircuits in Nederland*, Rotterdam: IVO 2007, p. 139-150.

12 Bij handel in koper(legering) tegen contante betaling moeten ook nummer en type identiteitsbewijs waarmee de aanbieder zich legitimeert, worden vermeld.

dieven) worden opgespoord, maar kunnen gestolen goederen – met soms een grote emotionele waarde – ook aan de rechtmatige eigenaar worden teruggegeven.

Evaluaties over de effecten van het DOR zijn er (vooralsnog) niet. Wel maken ervaringen van politiemedewerkers duidelijk dat heling dankzij dit systeem makkelijker te constateren is en de aanbieder van een goed sneller kan worden achterhaald. De pakkans voor heling (een delict dat veelal volgt op HIC) neemt daarmee toe. Bovendien zijn opkopers die ervaring met dit systeem hebben opgedaan overwegend positief. Enerzijds vanwege de gebruiksvriendelijkheid van dit systeem en het feit dat dit systeem gratis ter beschikking wordt gesteld. Anderzijds worden opkopers op deze wijze ontlast (geen ‘papieren rompslomp’ meer). Van belang in dit kader is dat het ministerie van Veiligheid en Justitie in 2017 een wetgevingstraject start¹³ om het gebruik van het DOR wettelijk verplicht te stellen.¹⁴

3 Tot slot

In dit artikel is betoogd dat sprake is van een dadergroep die zich vaak schuldig maakt aan HIC maar desalniettemin in beperkte mate wordt veroordeeld. Dat deze groep delinquenten aandacht behoeft, is vanwege de doorstroom richting midden- of zware criminaliteit of hun intentie daartoe evident. In dit artikel is met name stilgestaan bij de mogelijkheden van een informatiegestuurde aanpak en het DOR in relatie tot HIC. Het DOR kan bijdragen aan het opsporen van geheelde goederen en de personen die zich aan heling (en mogelijk andere vermogensdelicten) schuldig hebben gemaakt. Via een informatiegestuurde aanpak kan meer zicht op daders van HIC worden verkregen. Vanuit deze informatie kan vervolgens vorm worden gegeven aan een persoonsgerichte aanpak (PGA), waarbinnen straf en zorg centraal staan. Naar welke kant de balans op dat vlak doorslaat, is mede afhankelijk van de intrinsieke motivatie van betrokkenen en hun cognitieve mogelijkheden.¹⁵

13 Een stappenplan voor introductie van het DOR is te downloaden via het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV).

14 T. van Ham, L. Scholten & H. Ferwerda, *De aanpak van heling. Stappenplan introductie van het Digitaal Opkopers Register (DOR)*, Arnhem: Bureau Beke 2015.

15 Van Ham, Bremmers & Ferwerda, *a.w.* (2014), p. 57-59.